

Genthon István: Az új magyar festőművészet története 1800-tól napjainkig. 86 képmelléklettel. Magyar Szemle Társaság. Budapest, 1935.

A történettudományok nagy megújulása a magyar múlt ismeretéhez sok új, eddig meg nem látott szint adott. Genthon István könyvét nemcsak új eredményei, hanem élvezetes stílusa is vonzó olvasmánnyá teszik. Könyve a magyar piktúra szerves fejlődést mutató első korszakát, az elmúlt százhusz esztendőit dolgozza fel, azt a kort, amelyről már mint összefüggő egészből beszélhetünk: hiszen az előző hétszáz év alatt a kegyetlen történeti események miatt ép festészetünk erősen vegetatív életet élt, bár vegetációjában is híven őrizte európai kapcsolatait. A tizenkilencedik század elejétől kezdve viszont ismét belekapcsolódott a nyugati fejlődésbe is, végigkísérte annak valamennyi jelentős állomását, sőt egyes kiemelkedő alakjaiban európai viszonylatban is jelentős értékeket hozott létre. Genthon vizsgálatának elsősorban a nyugati áramlatokhoz való kapcsolataink keresése adja meg alapszem pontját. E szempont természetesen mindvégig termékeny s néhány különösen finom összehasonlító stílusanalízist is köszönhetünk neki, de örülünk volna, ha az idegen kapcsolatok mellett a magyar festészet újabb alakulásának belső törvényeit jobban kidomborítja. A szellemtörténeti, továbbá a szociológiai háttér kidomborítására viszont alapos gondot fordít s így mindenütt széles képet ad. Ízlése a klasszicizmus felé vonzza, legérdekesebb, (s összefoglalásnak úttörő) fejezete ép az, amelyet az új magyar festészetről ír. Kiemeljük az impresszionizmusról szóló fejezet finomságát s az impresszionizmus utáni csoportok átfogó bemutatását. Ezek mellett sok helyen még hasznos lehet a historizmusról és az akadémizmusról szóló fejezet, hiszen ez saját korában is megmerevült, a természetes fejlődéstől elszakadt látásmód iskoláink reprodukciósanyagának még ma is jelentős részét teszi ki.* Genthon könyve, mely új művészettörténeti irodalmunk egyik jelentős eredménye, korszerű művészettálatásával jól eligazíthatja azt a tanárt, aki — ha bármely szűk körben is, — e szemlélet propagátora akar lenni. Erre vidéken különösképp szükség van, hiszen a magyar közönség széles rétegeinek ízlése évtizedekkel elmaradt művészetünk eleven fejlődése mögött.

Baróti Dezső dr.

Magyar nyelvi oktatás a székesfővárosi irányító polgári leányiskolában. (Tanulmány.) Írta: Mayer Blanka tanár. Budapest, 1935.

A Budapest-székesfővárosi IX. Mester-utcai irányító polgári iskola kiadványainak II. kötete a magyar nyelvi oktatás kérdésével foglalkozik. Nem ok nélkül került a kiadványsorozat elejére az anyanyelvi oktatásról szóló tanulmány. Szendy Károly, a székesfőváros polgármestere, a munkát útjára bocsátó Előszóban világosan kifejti, milyen nagy jelentőségű e tárgy: „a magyar nemzeti öntudattól áthatott állampolgárrá nevelés“ szolgálatában, a tanulmány írója pedig a lendületes Bevezetésben tisztán látja azt a nagyon fontos feladatot, amely a magyar tanárra hárul, mikor e tárgy révén a nemzeti közösség szellemi javait kikristályosító nyelvkincs részeseivé teszi tanítványait.

E tisztánlátás, ez az emelkedett felfogás e tárgy jelentőségére nézve a tanulmány minden fejezetét áthatja. Akár az olvasmányról, akár a nyelvtan tanításról, vagy magyaros nyelvhasználatról értekezik az író, akár a helyes-

írás, vagy a fogalmazás-tanítás sokat vitatott kérdésébe igyekszik világosságot deríteni, akár tanmenetet készít, érzi, hogy a Gondviselés a legszebb tanári feladat betöltésére hívta el, mikor az anyanyelvi oktatás szolgálatába állította.

Ezért gyönyörűség a könyvet végigolvasni.

Írójában egy kiváló nevelő képe bontakozik ki előttünk, aki boldogan és alázatosan kitette egyéniségét az új pedagógiai eszmék és irányok ható és alakító erejének, feldolgozta önmagában mindazt, amit ezekből értéknek ismert meg s így sikerült e kettőt: egyéniséget és módszert harmónikus egésszé olvasztania és a tanítást művészetté finomítani. Sokat dolgozott egyénisége kialakításán, miközben kitette a módszer ható erejének, de dolgozott a módszeren is, mert megtöltötte egyénisége varázsszával.

Különösen érezzük ezt az *olvasmányról* szóló fejezetben, a tanulmány egyik legszebb részében. Mindazt sajátjává tette, amit az anyanyelvi oktatásnak erről a középpontjáról az újabb módszeres eljárások felvetettek és kipróbáltak. Irányadókul a polgári fiúiskolai Tanterv Utasításainak gondos megállapításait fogadta el, de mindennek betetőzéséül ott van az ő legbensőbb, egyéni meglátása és átéltése: egy dolog nélkülözhetetlen, „az öröm, az élvezet, amelyet az olvasmány magának a tanárnak is ad, még ha 75-ödször tárgyalja is a *Kis csizmák*-at, vagy a *Jövendőlést*.” „Nem szabad hideg szívvel, mintegy kívülről nézni, hogy meghatódnak, föllelkesülnek az olvasmány hatása alatt a tanulók; mert ezt előbb-utóbb észreveszik, s akkor mindenkorra elvesz az az erkölcsi és esztétikai hatás, amely elsősorban a tanár lelkiületéből tükröződik, s amely az olvasmánynak komolyságát, hitelét és erkölcsi jelentőségét sokszorozza.” Az egész olvasmány-kérdés lényegét találta meg ezzel a bizonyosan sok tapasztalatból leszűrődött megállapításával. A 10 fokozat, amelyet a tárgyalás menetében jónak lát, a rajzoltatás problémája, a házi olvasmány számbavételének mikéntje, kitűnő, a gyakorlatban kipróbált utasítást adnak, főképen kezdő, vagy az újabb módszeres eljárásokat csak elméletben ismerő tanárnak, de sohasem tehetik feleslegessé ezt a legfontosabbat; a tanár felfedező, újra, meg újra átélő gyönyörűségét minden költői alkotással szemben, amelyet tanítványainak be akar mutatni.

A tanulmány következő fejezete a *nyelvtan tanításáról* szól. Jól látja, hogy itt minden nehézséget az a megmerevedett felfogás okoz, amely még most is inkább *tant* lát benne, mint *eszközt* az anyanyelvi oktatás céljának minél tökéletesebb elérésére. Ebből következik egy megcsontosodott, idegen hatások alatt kialakult rendszerhez való ragaszkodás és a megtanulandó nyelvtani anyag mennyiségében való ingadozás. Ennek ellensúlyozására nem riad vissza az alapos megrostálástól, az idegen hatású rendszerezés mellőzésétől, igyekszik tekintettel lenni a mindennapi nyelvhasználatra, a szemléltetés gazdagságára s az elrendezésben áttekinthetőségre. A szemléltetésben a belső értelmi folyamat mellett ezen a fokon vonalas ábrázolásokat, táblázatokat és színes ceruzával, krétával történő jelöléseket használ és — nagyon helyesen, — megkívánja, hogy ezek minél egyszerűbbek legyenek.

A nyelvtan tanítás módját, illetőleg a következő fokozatokat jelöli meg: Hangulatkeltés. Szemléleti anyag nyújtása. Megfigyelés és az új nyelvi tényre való eszméltetés. Hasonló esetek felkutatása, Rendszerezés. Begyakorlás.

A teljesen gyakorlati utasítások, amelyekre e fokozatok kapcsán kiterjed, nagyon értékessé teszik ezt a fejezetet, ép úgy, mint a következőt, az ezzel szorosan összefüggőt, a *helyesírásról* szólót is.

Szerző világosan látja ugyan a kettő — nyelvtan és helyesírás szoros kapcsolatát, hiszen a nyelvtan szabályainak ösmerete tudatosítja a helyesírást, de azt is tudja, hogy a helyesírás kezdetét a lehető legvilágosabb hang- és szókép jelenti, végét pedig a szinte tudatlanságig beidegződött gyakorlat. Ezért tartja fontosnak, minél tisztább hang- és szóképek szerzését és a folytonos gyakorlást. — „Ne múltjék el magyar óra írás nélkül!”

De ne ötletszerűen összehordott írásanyag legyen ez, hanem tervszerűen összeválogatott, a helyesírási készség számbavételével megállapított, az osztály nyelvtani anyagához kapcsolódó írásbeli munka. Hogy erre részletesen kidolgozott munkatervet is ad, fokozza e fejezet gyakorlati értékét.

A fővárosi tanulók kirívó magyartalan beszédét teszi tanulmánya kiinduló pontjává a következő fejezet: *A helyes nyelvhasználat* című. Számbaveszi a legsúlyosabb és leggyakrabban előforduló hang-, szó-, és mondat-tani magyartalanságokat, az argot és a jargon hatása alatt keletkezett, különösen a főváros nyelvét eléktelenítő nyelvfekélyeket és megmutatja, miképpen lehet ellenük küzdeni. Belátással, türelemmel, önmaga gondos ellenőrzésével, a III. o.-ban már erős tudatosítással, a IV. o.-ban annak megéreztetésével, hogy „a helyes nyelvhasználat ma több, mint kötelesség: felelősség, lelkiismereti és nemzeti ügy” és hogy „nem várhat rájuk szebb hivatás, magaszosabb öröm, mint azé az édesanyáé, aki csorbitatlan épségben és szépségben származtatja át legdrágább kincsünket, édes anyanyelvünket.”

A fogalmazásról és az írásbeli dolgozatokról értekező fejezet e sokat vitatott tételnek bizonyos helyes megállapodásra jutását jelenti; tapogatózások és kísérletezések után valami határozott állásfoglalást; annak a kijelentését, hogy a gyermeki nyelvet és kifejezési formát fejleszteni kell, a nyelvvel bánás műhelytitkaiba a tanulót bele kell vezetni, hogy fogalmazni — igenis — meg kell tanítani. És e tanítást nem lehet a véletlenre, vagy ötletekre bízni; lélektani törvényszerűségekre kell felépíteni; minden iskolai dolgozatot egy közösen készült osztálymunkának és egy vagy több házifeladatnak kell megelőzni. E fejezethez kapcsolódó, az osztálymunkák, házidolgozatok és iskolai feladatok tervezetét feltüntető munkamenet mind a négy osztály fogalmazás-tanítását magában foglalja, pontos útbaigazítást ad a fővárosi polg. leányiskoláinak és kitűnő mintát vidéki iskoláink számára is. — Szép, gondos munka. Célkitűzései a legszorosabb kapcsolatban állanak a tanmenet egészével; osztálymunka, házifeladat, írásbeli dolgozat, — a témák gazdag változata mellett, — ennek szolgálatában áll, egymásból folyik, egymást erősíti és szinte hézagatlanul halad a cél: az írásbeli kifejezőkészség minél tökéletesebb megszerzése felé.

Épen ilyen, minden szempontot figyelemre méltató munka a könyv javarészt kitévő *részletes tanmenet* a polg. leányiskola mind a négy osztálya számára. A Rendtartás kívánsága szerint a gyakorlati irányú, általános műveltséget nyújtó polgári leányiskola különös rendeltetésének leggondosabb mérlegelésével és a helyi körülmények számbavételével készült. Nagy értéke, hogy a Tantervet csak keretnek tekinti s a polgári iskola különös

céljainak, a középiskolától eltérő feladatának megfelelően *mer polgári iskolai tanmenet lenni*.

Ez különösen kettőből tűnik ki:

1. Az anyag megrostálásából, 2. A felvett anyagelmélyítő feldolgozásából.

Amaz különösen a nyelvtani anyagban és a III. o. stilisztikai részében szembeötlő, emez valamennyi osztály munkájára kiterjed s úgy oldható meg, hogy a tanmenet-készítő előtt mindig az anyag egésze áll s ebből a három alsó osztálynak a gyűjtés, a negyediknek az elrendezés, feldolgozás, összefoglalás feladatát juttatja. Az állandó kapcsolat, a folytonos koncentráció, a tanultak szellemes módon történő változatos, ügyes megrögzítése és könnyű felidézésének lehetősége feljegyzésekben, táblázatokban, színes ábrázolásokban lehetővé teszi, hogy a három éven át szerzett ismeretanyag a negyedik osztályban kellő időben csakugyan rendelkezésre is álljon.

E tanmenet a főváros polgári leányiskoláinak minta-tanmenete; de gondos tanulmányozása mindig gyümölcsöző lehet az ország minden polgári iskolájában, mert a lélektani törvényszerűségek és didaktikai elvek, amelyek sugalmazták, nincsenek helyhez kötve; az a szellem pedig, amely megnyilatkozik benne, nemcsak a téren, hanem az időn is felül áll.

Akadhatnak, akik a felvett anyagot itt-ott sokallják (nagy létszámú iskolában bizonyosan elvégezhetetlen); lehetnek, akik egy-egy módszeres fogással szemben ellenvéleménnyel élnek; egyet azonban mindenkinek el kell ismerni: Mayer Blanka tanulmánya pedagógiai irodalmunk nagy nyeresége, egy lelkes, hivatott, áldozatos nevelő-egyéniség. Minden elismerést megérdemlő szép munkája.

Radnótiné Hrabovszky Irén.

Tomori Viola: A parasztság szemléletének alakulása. (*Szegedi Fiatalok Művészeti Kollégiuma, 1935. 118. lap.*)

A szerző hazánkban egy új tudománynak tette le az alapkövét, amelynek felvirágzása hathatósan támogathatja a parasztság helyzetének felismerését. — Munkája két részre oszlik. Az első rész tartalmazza azoknak a lélektani problémáknak elméleti fejtegetését, amelyeknek tisztázása nélkül a parasztságnak, mint közösségnek a megismerése lehetetlen. Először közösség-lélektani, majd milieuelméleti kérdéseket boncolgat. Rámutat arra, hogy a paraszt közösségi lélek kialakulását a közös milieuhatás biztosítja. E közösség legjellemzőbb jegyét a természet szolgálatában találja meg. A milieuelméleti kutatások rövid kritikai áttekintése után, maga is milieuelméleti fejtegetésekbe bocsátkozik, melyeknek eredményeképpen bebizonyítja, hogy *mindenki számára ugyanaz az objektív milieu, de mindenki a maga szempontjából más és más szubjektív milieut él át*. A milieu és egyén külön-külön való vizsgálatánál különböző törvényszerűségeket lát meg, melyek közül különösen az egyéni és a közösségi konstitúcióra vonatkozóak érdekesek. A továbbiak során a milieut és egyént, mint egymással funkcionális együttesben lévő milieu-egyenrendszert teszi vizsgálat tárgyává. Az általános pszichés fejlődési törvényszerűségek alapján osztályozza a milieu-egyén viszonyokat s megkülönbözteti: a *globalitás, a reflektálás és egy magasabbrendű egységbe-*